P. 985.

25.

Lyhykäinen Neuwo,

Hywihin

Ja

Wijwollisihin Ihmisten Tapoin;

Nuorudelle/

Jonga

Hywiä Tapoja oppia tule/

Ojennuxex cocoonpandu ja ulosannettu.

TUXUSA,
Prändätty JOHAN CHRISTOPHER FRENCKELLILDÄ,
Wuonna 1761.

Esipuhe.

Saras ja soweljain aica/ cuin Ihmisellä on, nijncuin caickia muuta hywää, nijn myös erinomattain Hywiä ja Sijwollisia Ihmisten Tapoja oppia, on Nuoruden ikä.

Wanhembana, sitten cuin wiat ja pahat tawat owat pitkällisen tottumuxen cautta saanet sijällejuurtua, lange, nijncuin itzecukin omasta coettelemuxestans tietä, työlläx, nijstä poisheittää, ja muihin parembihin harjandua; mutta Nuoruden Jällä käypi se kewiästi ja ilman waiwata. Silloin owat Silmät, Casirot, Kädet, Jalat ja caicki muut Jäsenet wielä pehmiät ja notkiat Hywihin Tapoin tottuman. Silloin taitawat Ajatuxet, Puheet, Käytöxet ja Työt wielä helposti hywäntapaisix tulla harjoitetux.

Mutta nijn cuin ei Nuoret taida mitän muutacan hywää opettamata oppia, nijn on se myös täsäkin asias.

Canßakäyminen muiden hywäntapaisten Ihmisten canßa on tosin täsä heille se paras Schoulu. Siinä on caicki se, cuin Nuorten tule Tapoin Sijwollisudesta waarin otta, juri cuin eläwäldä heidän silmäins edes.

Mutta sijnä suwus on cuitengin hywä ja tarpelli-

pellinen, että Nuoret muutoingin tulewat neuwoturi tietämän, mitä wicoja heidän tule wälttää, ja sitä wastan, mitkä ne Hywät Tawat owat, joita heidän pitä oppiman, ja caikes canßakäymiseséns waarin ottaman.

Jos jocu on, joca suusanalla taita heitä sijhen neuwo, nijn on se paras. Muutoin on jocu semmoinen Kirja heille tarpellinen, josa opetetan, cuinga Jhmisten hywäntapaiseſt elämän pitä. Jotacuta semmoista Kirjaa pitä Nuorten wirjäst Lueſkeleman, ja sen, nijncuin Catechismuxen, muistoons paneman.

Yhden semmoisen Kirjan Tapain Sijwollisudesta on muinen Erasmus Roterodamus Latinan Kielin kirjoittanut, joca sitten on Suomexi käätty, ja Wuonna 1670. Turusa Prändistä ulosannuettu.

Mitä nyt tähän läsnäolewaiseen wähään Kirjaan tule: nijn on se, rackaat Nuorucaiset, teille opix ja ojennuxex cocoonpandu, ja olen sen lukenut sitä enämmin teille tarpeellisex, että sitä jo mainittua Kirjaa Tapain Sijwollisudesta ei nyt enä paljo misään paicas löydy.

Toiwotan, että tämä minun wähä ja yxinkertainen työni olis teille hywäxi, ja Jumalalle, joca Sijwollisutta racasta, Cunniaxi!

I. Lucu.

Hywäntapaisist Ajatuxist.

1. Mitä Hywäntapaisen Jhmisen Ajatuxis pitä waarinottaman? Wastaus.

Ällämän ajattelemattomutta caikis edesotta-

misisans, ja wääriä ajatuxia eli epäluuloja, muista Jhmisistä.

1. Ongo sijs ajattelemattomus Puheis ja muis edesottamisis tuma? Wastaus.

Joca kewiämielisest ja ilman peräänajatureta puhu ja teke mitä ainoastans cuulloingin Päähän cajahta, se ei taida wälttää sitä, että muut Järjelliset Jhmiset pitäwät hänen tyhjänpäiwäsenä Jhmisnä.

2. Joca on paha muita Jhmisiä syyttömästi luuleman, mingä caldainen Jhminen se on? Wastaus.

Juuri pahan tapainen. (*)

(*) Niincuin esimerkix, joca aina, cuin joistacuista pahoista Jhmisistä puhutan, ja puhe wähängin häneen sopi, luule sen hänen osans olewan.

II. Lucu.

Hywäntapaisista Puheista.

1. Mingä caldaisen pitä hywäntapaisen Puhen oleman? Wastaus.

Hänen keskinkertaisen; Puhen muodon tasaisen; Sanat sijwolliset: paljouden cohtullisen; Ulostoimituxen lyhykäisen; Asiat toimelliset.

1. Liax ujoinen, matala ja hiljainen, taicka liax iso ja corkia Ääni Puheis, mingä caldainen se on? Wastaus.

Molemmat ruma. Ruma, cuin Ääni on niin matala ja hiljainen, että se, jota puhutellan, työllä sitä cuule. Ruma myös, cuin Ääni on cowin corkia, juri cuin ne, joita puhutellan, olisit cuurot.

2. Cuinga pitä Puhen muodon oleman tasaisen? Wastaus.

Ei cowin teräwän eli typerän, eikä liax pitkän ja wenyckään.

3. Mingä

3. Mingä caldainen Jhminen se on, joca on siiwotoin Sanois? Wastaus.

Taitamatoin ja törkiä. Hywäntapaiset Jhmiset ei anna coscan, paljo wähemmin niiden cuullen, joita heidän tule cunnioitta, yhtän siiwotoinda sanaa suustans cuulua. Jos heidän myös jotacuta semmoista sanaa wälttämättömästi joscus maimita täyty, niin tekewät he sen häwyllä, ja sanowat aina edellä, eli cohta jälken: Luwalla lausuen.

4. Mingä caldainen se Jhminen on, joca ei coscan taida suutans kiinni pitä, waan on alinomaises tyhjäs puheen pärinäs? Wastaus.

Tyhjänpäiwäinen ja lipillarinen Jhminen, jota Järjelliset Jhmiset ei cuullella kehta. Toisinans puhua, cuin tarwe waati, ja toisinans olla äänetä, on caunis.

5. Cuinga pitä Puhen ulostoimituxen oleman? Wastaus.

Lyhykäisen. Joca on aina pitkä-puheinen, ja yhtä asiata niin cauwan jarmutta, ettei sihen ikän tahdo loppua tulla, sitä on juuri tucala cuulla. Mitäs ajattelet ja sanoa tahdot, sano lyhyeldä. (*)

(*) Samalla muoto lange Järjelliselle Jhmiselle juuri tucalax sitä cuunnella, cuin yxi ja sama asia tule monda kerta matkituxi ja ylöskerrotuxi. Cuins asian kerran sanonut olet, niin anna se olla silläns, ja älä sitä enä sitten monitellen ylöskerro.

6. Mitkä ajatuxet muilla Jhmisillä owat sijtä, joca tyhjän-päiwäisiä, turhia, hulluja, järjettömiä ja suolattomia puheita edesäns pitä? Wastaus.

Ne ajatuxet, että hän itzetkin on yxi turha, hullu ja järjetön Jhminen. (*)

(*) Niiden secaan, joilla tyhjiä ja hulluja puheita on, owat myös ne luettawat, jotca Ymmärryxäns, Tietoans,

Toindans, Caluans, Toimituxians, Omaisians muille Ihmisille jaxawat, kehuwat ja ylistäwät.

II. Mingä caldaisen pitä hywäntapaisen Ihmisen puheisans halwembain canßa oleman? Wastaus.

Lembewän ja puheljan, seká yhden että toisen canßa.

1. Ongo se hywäntapaisen Ihmisen welwollisuus, että hän puheisans halwembain canßa on lembewä? Wastaus.

Cuin jocu halwembians ylpiästi ja isotellen tygöpuhuttele, lisotengin cuin ei hän itzeckän ole paljo parembi, niin catzopi se sangen rumasti ulos; mutta sitä wastan näyttä se caunihilda, cuin se tapahtu lembeydellä ja ystäwälliseſti.

2. Cuin Corkeimmat aiwan wähän halwemmillens puhuwat, cuinga se catzo ulos? Wastaus.

Se näyttää myös rumalda, juri cuin he olisit ylpiät ja isottelewaiset, ja halwembans ylöncatzoisit; mutta caunis on se, cuin he heidän canssans aina, cuin tilaa on, jotakin ystäwälliseſti puhuttelewat. Waan sille, joca luonnostans on harwa-puheinen, ei pidä sitä cuitengan wiaxi luettaman.

3. Cuin jocu Corkiambi Persona, usiambain halwembains canßa yhtä aicaa joutu puheseen, että hänen heistä pitä tygöpuhutteleman? Wastaus.

Ei ainoastans yhtä, waan käändämän itzens puheesa nyt yhden nyt toisen puoleen heistä; mutta enimmitten cuitengin tygö-puhutteleman sitä, joca heistä toisia parembi on.

III. Cuinga pitä hywäntapaisen Ihmisen puheisansa wertaistensa canßa oleman? Wastaus.

Ystäwälliſen; myöndywäisen; siwiän.

1. Pitäs

1. Pitäkö wertaiſten puheis toiſians waſtan oleman yſtäwälliſet? Waſtaus.

Tämä yſtäwälliſyys on yxi niiſtä Jhmiſten caickein caunihimmiſtä tawoiſta: ſentähden, joca hywäntapainen Jhminen olla tahto, hän ei saa olla ſitä paitzi.

2. Ongo ſe pahantapaiſex Jhmiſex luettawa, joca ei muille wertaiſillens ole myöndywäinen? Waſtaus.

Joca ei coſcan tahdo muille myödenandaa, ja heidän puheins tytyä, waan tahto että muiden aina ja caikis aſios pitä hänelle myöditämän, ſe on yxi pahan tapainen Jhminen.

3. Cuinga pitä yhden Jhmiſen puheiſa wertaiſtens canſſa oleman ſiwiän? Waſtaus.

Ei pyytämän, että hänellä pitä aina enämmin ſanomiſta oleman; ei coſcan näyttämän ſitä, että hän tahto aſiat paremmin, cuin muut, tietä ja ymmärtä; ei muita, juri cuin huonombians, ojendeleman; ei heidän puheitans, cuin ei mikän tarwe ſitä waadi, tacaiſin ajaman ja tyhjäxi tekemän. (*)

(*) Tämä ſiweys waati myös ettei wertaiſet ota ſanaa toiſtens ſuuſta, eli keſken lange toiſtens puheſeen, waan odottawat ja perään-ajaturella cuundelewat niin cauwan, cuin toinen enſin on ſaanut ajaturenſa täydelliſeſti ulos-ſanoa.

IV. Cuinga pitä Corkiambia hywäntapaiſeſt tygö-puhuteldaman? Waſtaus.

Nöyräſt; lyhyeldä; ja heidän läſnä olleſanſa; muita halwembia wähän ja hiljan.

1. Ongo halwembain welwolliſuus, Corkembians nöyräſti tygö-puhutella? Waſtaus.

Heidän pitä tygö-puhutelleſans Corkembia ſekä

ſanoilla, että käytöxillä nöyryden heitä waſtan näyttämän.

Sanoilla oſittain ſiſnä, ettei he heitä, juuri cuin wertaiſians, rohkiaſti tygö-puhuttele, waan nöyrällä ja hiljaiſella äänellä. Ja ſe on, niincuin aina muulloin, niin myös leicki-puheiſakin heidän canßans, waarin otettawa. Corkia ääni ja rohkia puhen muoto on erinomattain Corkembain canssa ruma taitamattomus. Oſittain ſiſnä, että he aina, cuin puhes niin ſopi, Corkemmillens andawat ne Cunnia-nimet, cuin heille maan tawan jälken tulewat. Tämän nöyryden pitä myös Laſten puheis Wanhembians waſtan oſottaman ſiſnä, että he cutzuwat heitä Teixi. Se cuulu taitawain Ihmiſten corwis juuri rumalda, cuin Wanhemmat Lapſildans nimetetän joca sanas Sinä. Wanhembain welwolliſuus on myös, että he cohta jo lapſudeſta opettawat Lapſens mainitulla Cunnianimellä heitäns tygö-puhutteleman. Oſittain pitä tämä nöyrys oſotettaman ſiſnä, ettei he coſcan parembains puheita tacaiſin aja, coſca ei ſuuri tarwe ſitä waadi. Se on ruma, cuin wertaiſet ſen toiſillens tekewät, mutta wielä ſitäkin ſuurembi ja rumembi taitamattomus, cuin halwemmat ſen tekewät Corkemmillens.

Käytöxillä pitä heidän oſottaman ſaman nöyryden Oſittain ſiſnä, että he aina, cuin corkemmat tulewat heidän puhellens, nuoſewat ſeiſoalle. Oſittain ſiſnä, että he aina ulconakin heitä puhutteleſans ottawat Lakin pääſtäns.

Se catzo myös rumaſti ulos, ja on tätä nöyryttä waſtan, cuin halwemmat corkembia puhutteleſans ſeiſowat heidän edeſäns yhdellä jalalla ulombana

lombana cuin toiſella, taicka cuin he ſilloin nojawat kynärpätä, eli ſeinää waſtan.

Nöyryden oſotuxet puhees corkembain canßa ei pidä cuitengan oleman lijalliſet, nijncuin eſimerkix, joca ſanaan cumarrella.

2. Mildä ſe cuulu, cuin halwemmat pitkäldä ja iſoſti Corkemmille aſioitans toimittawat? Waſtaus.

Nijn rumalda, että ſitä on häpiä pääldäcuunnella. Cuin taicka corkemmat ſinulda jotakin kyſywät, taicka ſinä heille jotakin ſanot, nijn puhu aſias nijn lyhyeldä, cuins taidat.

3. Pitäkö halwembain myös keſkenäns wähän ja hilja puhuman, cuin Corkembia ſaapuilla on? Waſtaus.

Cuin halwemmat ſilloin cowin, rohkiaſt ja paljo wälins puhuwat, nijn cuulu ſe juuri rumalda. Ja waicka ei uſiambata, cuin yxi ainoa corkembi, jolle he owat welcapäät cunnian oſottaman, olis ſaapuilla, ja halwembia coco huone täynä, nijn tekewät he cuitengin taitamattomaſti, jos he ſilloin iſoa ja rohkiata puhetta pitäwät.

Mitä täſä halwemmille ſanottu on, ſen pitä myös nuorten, cuin he wanhoja tygö-puhuttelewat, ottaman waarihin.

III. Lucu.

Hywäntapaiſiſta Käytöxiſtä.

1. Mingä caldaiſet pitä hywäntapaiſet käytöxet oleman? Waſtaus.

Catzannon oikian, lembewän ja iloiſen; lijcunnon pääs, ſilmis, käſis, jalois ja coco ruumihis yxiwacaiſen.

1. Mitä catzannos on waarin otettawa? Wastaus.

Catzoa muiden Ihmisten päälle taicka carsailla, taicka puolilla eli muistelewaisilla, taicka wihaisilla silmillä; warcain; yli olcain; cowin kiindiäst eli cauwan yhtä perää, on caicki ruma. Oikia, lembewä, rehellinen ja cohtulliseſti ilwinen päällecatzando, ja silloin cuin catzoa tule, sitä wastan caunis.

2. Mitkä ne wiat owat, cuin hywäntapaisen Ihmisen lijcunnos wältettämän pitä? Wastaus.

Päätä eli silmiä, ilman tarpeta, usein, nopiast ja kewiämieliseſt, sinne ja tänne lijcutta ja pyöritellä; jalcoja istuisa heilutella; käsiä ja jalcoja usein sinne ja tänne nakella eli muutella; istuisa caikellaista tyhjänpäiwäistä käsillä knapaalla; Olkia nostella ja wäännellä; seisoes, eli käydes cowin nopiasti pyöräbdellä ja lijckua, owat caicki tyhjänpäiwäiset tawat; mutta caunis, cuin lijcundo on yxiwacainen ja tasainen.

11. Mitä käytöxes on wielä waarin otettawa? Wastaus.

Ettei ne ole sijwottomat, ylpiät ja pahendawaiset.

1. Mitkä sijwottomat käytöxet owat? Wastaus.

Semmoiset owat nämät seurawaiset, nijncuin muiden seurasa olles haucotella äänewästi ja isosti, ja cuin ei se, joca haucottele, tiedä kättä suuns eteen panna; puhua haucotellesans; suun eli sieranden cautta nijn cowin hengittä, että se muille cuulu; nijstä nenääns cowin ja pärskynnellä; paliain sormin caiwa nenää eli suuta; aiwastais eli yskeis cowin räyskyä; ryökiä muiden cuullen; sylkiä muiden eteen eli cauwas tyköäns; pitää ylösypkittyä sylkiä

kiä sinusans, eli, joca wielä ilkiämbi on, niellä tacaisin; corkiambain läsnäolles isosti ja ääneens nauraa, weisaalla, trallotaa, wihellellä, waicka se wielä ulconakin tapahduis; anda kyndens juuri cuin Haucan kynnet, pitkät casota; pitä käsiä semmoisisa paicoisa, jotca häpiällisixi luetan. Jolla näitä eli muita semmoisia sijwottomia käytöxiä on, se on yxi törkiä Jhminen.

2. Cuinga teeskellyt, isottelewaiset ja ylpiät käytöxet catzowat ulos? Wastaus.

Niin rumasti, ettei järjelliset Jhmiset woi niitä silmäinsä edesä nähdä. Luonnolliset, siwiät, nöyrät käytöxet, catzowat sitä wastan caunihisti ulos.

3. Mingä caldaiset pahendawaiset käytöxet owat? Wastaus.

Ne owat pahancurisen Jhmisen tundo-merkit. Semmoiset owat caicki leicki-käytöxet jumalisis asiois, niincuin silmäin-iskeminen, ja muiden naurattaminen rualle- eli rualdä lukees.

IV. Lucu.

Hywistä ja sijwollisista Jhmisten tawoista/ itze työsä caikillaisis tilois.

1. Mikä hywäntapaisen Jhmisen welwollisuus on, cuin hän mene muiden huoneseen, eli heille wieraxi? Wastaus.

Hänen tule silloin welwollisudestans otta waarin, osittain sinne mennes; osittain siellä olles; osittain sieldä lähtees.

2. Mitä pitä hänen tekemän, cuin hän muiden tygö mene? Wastaus.

Säätyänsä myöden sijwolliset waatteet päällens paneman; kätens ja caswonsa puhdistaman, sitte cuin ne sijwottomat pitkät kynnet poisleicatut owat,

niin

niin myös pääns harjaman, cosca hiuret edelläpäin cohtullisesti lyhetyt owat, ettei hän tulis edes, cuin yxi metzän-työwäri; Sitälikin tule hänen corkiamman Huoneseen sisälle-menneså Lakin jo Owen tacana pääståns poisottaman; awaman Owen, ei cowin Rohkiasti ja Lewiäldä, waan hilja, ja ainoastans sen werran, että hän hywin sisälle-mahtu, eikä myös lyömän Owia cowin peräänså kiini; sisälle-tulduansa terwehtääsä cumartaman sitä enämmin ja nöyremmästi, jota corkiambi se on, jonga tygö hän tule.

2. Cuinga pitä sinun muiden tykönä ollesas, itzes käyttämän? Wastaus.

Corkiambain huoneesa pidättämän Owen-sunhun, mutta wertastes ja halwembais tykönä keski Laattia paickaan, niin cauwan cuin sinua käsketän peremmä, eli istuman, ja cuin sinua kerran eli cahdesti sihen käsketty on, niin älä anna itziäs usiambata kerta käskiä.

Corkiamman canßa istuisas älä pane jalcojas ristihin, eikä cauwas eli pitkälle ulos stuolista. Älä myös istu selkäkenos, eli heiluttele itziäs stuolilla edes tacaisin: se catzo caicki rumasti ulos.

Niin teke myös se taitamattomasti, joca corkembain tykönä ollesans catzo itziäns Speilihin, eli otta jotacuta muuta, joca hänen omansa on, käsihinsä catzellaxensa.

Jossas sillä, jongas tygö menet, tiedät olewan Wircans puolesta paljon tekemistä, eli paljon wieraita hänen tykönäns culkewan, ja tulewan niildä usein wijwyteldyxi, eli jos hän on paljon sinua corkembi, niin älä wijwyttele cauwan hänen tykönäns, waan aja asias nopiasti. Cuitengin, jossas olet hänen tuttawans, ja hän itze tahto sinua tykönänsä wijwyttelemän, niin istu hetki.

Corkem-

Corkemman Perſonan tykö̈, jongas canßa olet tuttawudes, älä ole aiwan cauwan pojeſa, älä myös mene cowin uſein hänen tygöns.

3. Mitä fieldä poismennes on waarin otettawa? Waſtaus.

Ne ſamat hywät ja ſiiwolliſet tawat, cuin ſiſälletkin tulles.

II. Mitä pitä hywäntapaiſen Ihmiſen tekemän, cuin jocu hänen tygöns tule? Waſtaus.

Silloin taas oſittain Wieran tulles; oſittain tykönänſä olleſa; oſittain poismenneſä welwolliſudeſtans ottaman waarin.

1. Mikä hänen welwolliſudens on Wieran tulles? Waſtaus.

Cuin Wieras, joca on halwembi eli hänen wertaiſens, tule ſiſälle, niin pitä hänen cohta nouſeman ylös ja ottaman yſtäwälliſeſti waſtan; mutta jos hän tietä jongun corkemman olewan tulos, niin waati welwolliſuus, että mennä ulos Oweſta händä waſtan, awata hänelle Owen, ja anda edellänſä mennä ſiſälle. Huonen, johonga Wieras tule wiedyxi, pitä itzecungin Säädyn ja tilan jälken, oleman puhtan ja ſiiwolliſen.

2. Cuinga pitä hänen, cuin Wieras on hänen tykönäns, itzens käyttämän? Waſtaus.

Jos hän tahto Wieraans wähängin aica tykönäns wiiwyttelemän, niin älkön andaco hänen cauwan ſeiſoa, waan pangon hänelle cohta Stuolin ja käſkekön iſtua, halwemmat jotakin peremmä Oweſta, wertaiſet eli corkiammat ylimmäiſeen paickaan huoneeſans.

Lapſians ja Wäkiäns neuwoman, ettei he ſilloin, cuin hänellä Wieraſta on, wälins naura ja tiuſku; opettacon myös muutoingin caunihiſti, ſiiwolli-

siſwolliſesti ja yhdes cohden oleman: ſillä ſe catzo pahoin ulos; cuin he ſilloin naurawat, wilſkuwat eli muuta itzewaldaiſta menoa edeſäns pitäwät.

Warocan myös, ettei hän omaſa huoneſans Wieran aicana ole myrryinen, ja juuri cuin wihoiſans, eikä Lapſillens eli muulle wäellens wihoittele, waan olcan caikille ſilloin yſtäwällinen ja leppiäs.

Yſtäwälliſtä puhetta Wieraan canßa racaſtawat caicki Ihmiſet; mutta ſen canßa ei tahdo cucan mielellåns olla, joca on Wieraallens colcko, ja ei hänelle mitän puhu.

Joca Wierans cans omiſta aſioiſtans joutu puhuman, älkön niiſtä ilman tarpeeta paljon puhuco. Niin ei pidä hänen myös cotonanſa köyhyttäns eli muuta waiwojans Wieraalle cowin walittaman, jos ei Wieras ole hänen erinomainen hywä tuttuns ja yſtäwäns.

Muiden Ihmiſten aſioita Wieraalda paljon tutkia, kyſellä, tieduſtella ja ranſacata, ja niiſtä ſuurta murhetta pitä, on wieckaan ja pahaneuriſen Ihmiſen tapa.

3. **Mitä pitä hänen tekemän, cuin Wieras lähte pois?** Waſtaus.

Jos Wieras on wertainen, eli corkiambi, niin pitä hänen ſaatteleman händä ulos Oweſt eli edemmä, ſen jälken cuin hän on corkia, ja häneldä cunnioitettawa.

III. **Mitkä ne hywät tawat owat, cuin Wieraspidois, ja caikis muis ſeurois owat waarin otettawat?** Waſtaus.

Oſittain taas Wieraspitoin, eli muihin ſeuroin mennes; **Oſittain** ſiellä olles; **Oſittain** ſieldä poislähteis.

1. Mitkä

1. Mitkä ne hywät tawat owat, jotca Wieraspidois, ja caikis muis seurois owat waarin otettawat? Wastaus.

Wieraspitoin ei pidä kenengän pyytämätä menemän: sillä se catzo aiwan rumasti ja häpiälliseſti ulos.

Cuins käſketty olet, laita niin, ettäs oikialla ja määrätyllä ajalla Pito-taloon, eli muuhun seuraan tulet, ettei sinua odotta tarwita.

Siſälle tulduas älä iſtu ennen, cuin muut corkiammat ensin iſtunet owat, älä myös, jos he owat sinua paljon corkiammat, ſittengän, ennen cuin sinua käſketän iſtuman.

2. Cuinga pitä sen, joca tahto hywäntapaisna Ihmisnä tulla pidetyxi, itzens Pidois, eli muisa seurois olleſans, itzens käyttämän? Wastaus

Jos sinä olet Ruan laittamiſen päällä, eli sitä ſiſällecannat, niin ota ylitze caickia puhtaudesta ia siiwosta waari, niincuin esimerkixi, ettes Ruocaa ſiſällecandaiſas niin pidä Fadiſta kiinni, että Sormes Ruocaan coſkewat.

Corkiambain canza Rualla olleſas; älä rupe coſcan ensimmäiſenä syömään, waan odota niin cauwan, cuin he sen ensin tekewät.

Luſicalla jotakin syödeſäs, älä ota sitä cowin täyteen, paljo wähemmin cuckurapäähän. Samalla muoto älä pane muutoingan cowin suuria paloja suuhus, äläkä myöskän waſtalcuſta Ruocaa, ennen cuins endiſen suuſtas syönyt olet.

Cuins myös Luſicallas jotacuta waſtaalcuiſta Liemi-ruocaa syömään rupet, niin odota, että se edeskäywäldä tule puhtaaxi laitetuxi. Samalla muoto pyhi aina ensin suus, niin uſein cuins Rualla olleſas juoda aiwot.

Se

Se teke aiwan törkiästi, joca peucalon ja weitzen wälis Liemestä Lihaa eteensä otta. Sijwollisuus waati, että sen gaffelilla, weitzellä, taicka Lusicalla teet.

Warocan myös joca Ruoca leicka, eli muille ulosjaca, ettei hän sitä Sormin pitele.

Joca parahia paloja waliten toiselda puolen Fatia ja muiden edestä jotacuta Ruocaa itzellens otta, eli ymbäri Fatia päälliſin puolin sen makeman pois cuori; teke myös rumasti, ja näyttä olewans snolin Ihmisen.

Juoda silloin, cuin Ruoca suusa on; Juoda paljon haawaldans; Ruoca suus puhua; syödesäns sian tawoin maskutta; Rualla olles Suuta eli Hambaita caiwella; owat samalla muoto caicki rumat taitamattomudet.

Jossas seuras ollesas, jotakin muille annat, eli muilda wastanotat, nijn älä sitä ikänäsä tee wasemmalla kädellä.

Ennen on jo mainittu, että se muisakin tilois on sijwotoin taitamattomus, cowin nijstä ja pärskyä, ryöckiä, rykiä ja sylkiä suusans pitä, eli sitä ylösryittyä jällens tacaisin niellä; mutta wielä sitäkin ilkiämbi ja sydändä käändelewäisembi on se Rualla olles; ja ei pidä kenengän, joca ei tahdo sijwotoinna sicana tulla pidetyxi, sitä tekemän.

Rualla olles ei pidä kenengän cowin, palso wähemmin caickein yhteen ääneen puhuman, waan sen pitä silloin hilja tapahtuman. Nijn ei pidä myös kenengän semmoisia asioita, jotca owat sydändä käändelewäiset, silloin mainitzemangan.

Waro myös, ettes coscan syö pidembään, cuin muutcan,

muuttean, waan cuins näet muiden laannen, niin tee sinäkin se.

Mitä puhesta Rualla olles sanottu on, se on sitten Rualda pääsyäkin waarihin otettawa. Se cuulu sijwollisten ja taitawain Ihmisten corwis sangen törkiäldä, cuin jocu muiden seuras aiwan suurta äändä pitä, eli cuin Wierat, juuri cuin juopot Crouwis, caikin yhteen ääneen puhuwat ja räyhäwät.

Samalla muoto pitä halwembain seuras eli Pidois ollesans hywin waroman, ettei he corkiambain läsnä-olles, paljon lijcu ja käwele sinne ja tänne, waan heidän pitä silloin yhdes cohden istuman, eli seisoman. Semmoinen käweleminen sijnä huonees, josa corkembia on sisällä, catzo juuri pahoin ja taitamattomasti ulos.

Niin tule myös halwembain semmoisis tilois waroa, ettei he astu parembains editze, waan tacapuolelda, cuin he tarwitzewat heidän ohitzens mennä.

Se teke myös taitamattomasti, joca nimitetyis tilois mene ja istu parembians ylemmä. Samalla muoto, joca Talwella tunge parembains eteen toton tygö, eli coconans asetta itzens selin walkian eteen lämmittelemän.

Caiken nimitetyn cunnian, cuin halwembain corkembia wastan seuras heidän cantza olles, osottaa tule; pitä myös nuorten wanhoilla (jotca heildä iän tähden cunnioitettawat owat) näyttämän.

Waicka juopumus on ruma ja ilkiä aina muulloingin, niin on se cuitengin Pidois wielä sitäkin rumembi ja ilkiämbi, joisa niin monda silmä on näkemäs. Ajattele perään cuinga caunis cunnia

se on sinulle, cuins särwät ja juot niin, ettes oikein yhtä sanaa järjelliseſti puhua taida. Taita myös tapahtua, ettäs juopumudes käytät itzes niin, ettei muut järjelliſet Jhmiſet taida muutoin, cuin pitä sinua taitamattoinna ja sjiwottoinna sicana. Ja jota usiammat ne semmoisis tilois owat, joca pahennuxen siitä otta taitawat, sitä suurembi syndi on se myös. Waro sentähden silloin, jos coscan muulloin, siitä itzes hywin.

3. Mikä Wieraſten welwolliſuus on, cuin he seuraſta eli pidoſta poismennewät? Waſtaus.

Ettei he jää Pitoin wi meisiri, waan menewät aicaisin pois, ja silloin cuin muutkin heidän wertaiſens menewät.

V. Lucu.

Hywistä ja sjiwolliſista Jhmiſten tawoista Matcois.

1. Mitkä ne welwolliſudet owat, cuin hywäntapaiſilda Jhmiſille Matcois waaditan? Waſtaus.

ETtä he Matca-cumpaneitans, ja muita, sekä menewiä, että tulewia caunihisti ja cunnialla cohtelewat, ja laittawat niin, ettei he, ljoitengin corkembain tygö, matcaſta ajattomalla ajalla tule.

1. Cuinga Matca-cumpanin pitä toiſians cunnialla cohtaman? Waſtaus.

Jos he jotuwat käwelemän, niin käwelkön wertaiſet wertaiſten corwan, toiſinans oikialla, toiſinans waſemmalla puolen; mutta corkemmille pitä aina oikia käsi jätettämän, ja käykön se, joca halmembi on, wähän jälki puoles.

Ratzaſtamiſes on se sama waarin otettawa, ja

paitzi

paitzi sitä, että halwemmat semmoisis paicois, joisa wettä eli locaa on, jättäwät itzens niin paljon jälken, ettei wettä eli locaa heidän päällens prisceu.

Cuin he Reellä culkewat, niin pitä halwembain ajaman jälis, jos ei tarwe toisin waadi.

2. Cuinga muita sekä menewiä, että wastantulewia pitä cohdeldaman? Wastaus.

Halwemmille ja wertaisille pitä annettaman wähinnäkin puoli tietä, paremmille coco tie ohitzemennes. Edellä menewäisten welwollisuus on myös, cuin heitä on paljon joucos, ja he näkewät jongun, lijoitengin corkiamman Persónan jälis tulewan, että he pidättäwät niin cauwan, ja ajawat wähän tien siwuun, cuin hän heidän ohitzen pääse.

3. Eikö Matcasta cowin myöhän tuldua saa erinomattain corkiambain tygö mennä? Wastaus.

Tundemattomain pitä lijoitengin laittaman niin, että he aicaisin tulewat, mutta muutoin oleman pojesa. Waan jos ne, jotca owat hywät tutut ja ystäwät, toisinans joutuwat myöhemmin toistens tygö tuleman, se ei haita niin suuresti.

Päätös.

Täsä on nyt, Rackat Lapset, teille lyhykäisesti eteen asetettu, mitä wicoja teidän ajaturis, puheis, käytöris ja töis wälttämän, ja mitä hywiä tapoja teidän sitä wastan niisä waarin ottaman pitä.

Teille on täsä tie hywihin ja sijwolliſihin Jhmisten tapoin eteenne ylöswijtattu, ja tuletta nyt päätöxexi waroitetuxi sitä uscolliſesti seuraman.

Olcat wißit sen päälle, että waicka ne asiat, joihinga teitä täsä neuwotan, näkywät olewan wähät, niin macaa cuitengin paljo niiden päällä.

Ne joilla ſijwottomat ja törkiät tawat owat, tulewat muilda, nijncuin taitamattomat Jhmiſet, ylencatzoturi, eli coconans häwyn ja huutintietämättöminä pöhkiöinä ja ſijwottominä ſeoina pidetyxi, ja owat ſentähden myös ſijwolliſille Jhmiſille canßakäymiſes tucalat. Ajatelcat nyt perään, cuinga caunis cunnia ſe teille on, cuin te ſemmoiſet oletta.

Ne ſitä waſtan, jotca hywille ja caunihille Jhmiſten tawoille oppinet owat, tulewat ſamain cauniſten tapains tähden muilda hywäntapaiſilda Jhmiſildä ſekä racaſtetuxi, että cunnias pidetyxi. Minä jätän ſentähden, Rackat Nuorucaiſet, teidän oman peräänajaturenne ala, jos ei ſe ole teille tarpellinen, että te ahkeroitzette hywäntapaiſixi Jhmiſixi tulla.

318.111.51.
Rv. Kasvatusoppi.
KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA
120 101 9033